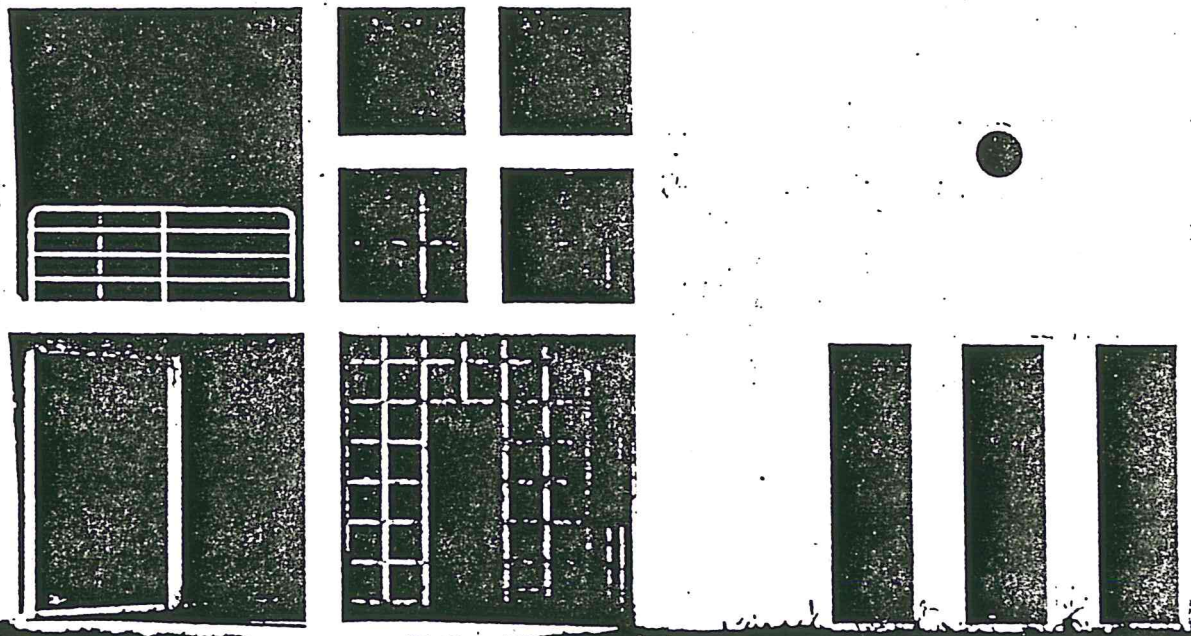
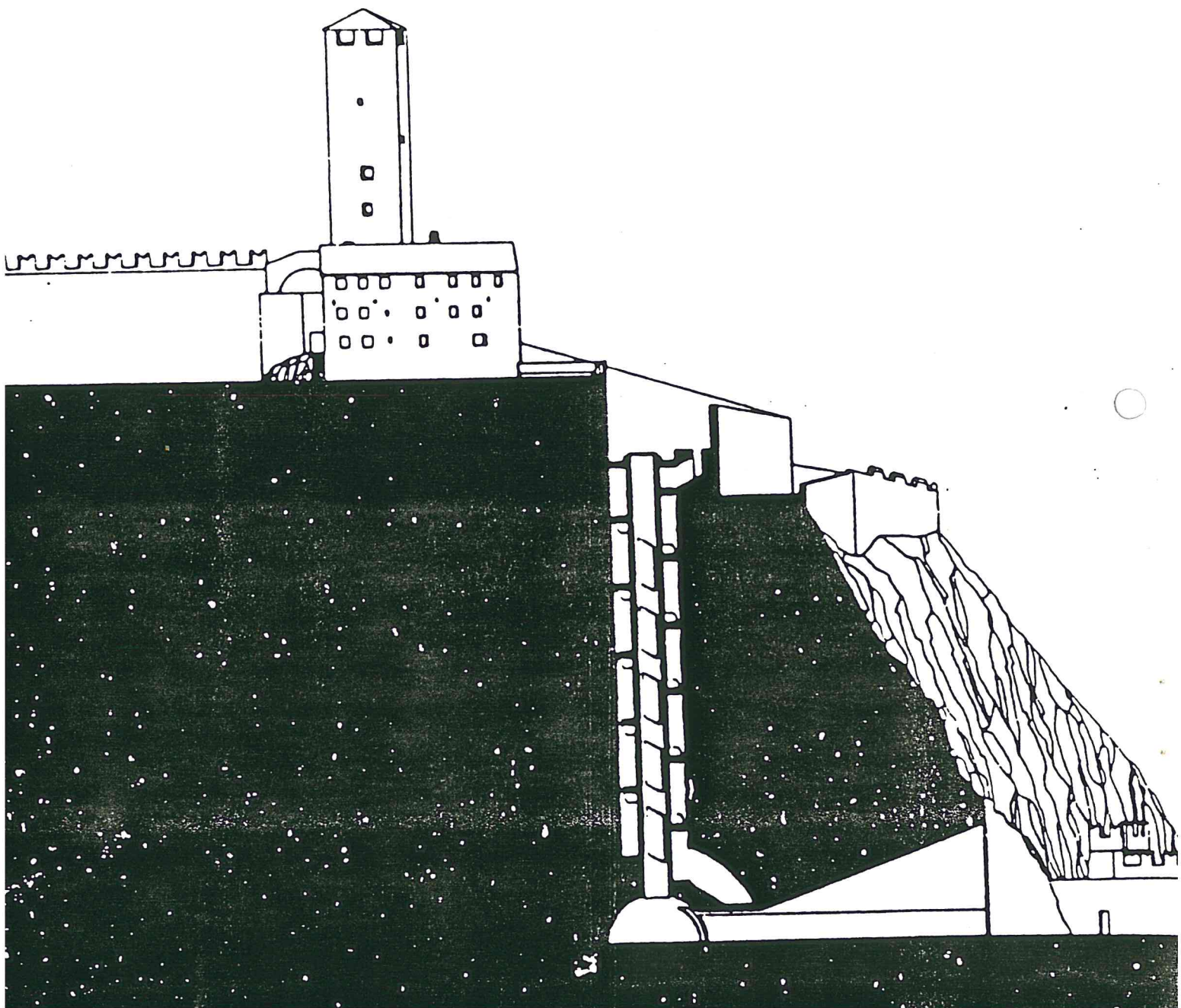

archipel

AFGIFTEKANTOOR BRUGGE X - MAANDBLAD NOVEMBER 90

Goed nieuws en slecht nieuws heeft ons verplicht wat aan het ARCHIPEL-programma voor dit werkjaar te sleutelen. Zo'n dingen gebeuren nu eenmaal ...

Het goede nieuws :

Rcm Koolhaas zegde in principe toe in 1991 een voordracht te houden in Brugge. Dit naar aanleiding van zijn recente projecten in Zeebrugge en Hoog Kortrijk.

De avond rond industriële archeologie met **Adriaan Linters** vervroegt hierdoor naar eind mei, om de maand juni vrij te houden voor Koolhaas.

Het slechte nieuws :

de vereniging 'Bouwen en Wonen Nu' had ons tijdens de zomer voorgesteld een gezamenlijke activiteit te organiseren in december. Ze hadden hiervoor de Franse ambassade onder de arm genomen die kontakten zou leggen met de Franse architect **Dominique Perrault**. Van een Vlaamse medewerkster in het bureau Perrault, die kennis nam van de mededeling in het ARCHIPEL-bulletin, vernamen we echter tot onze verbazing dat Perrault blijkbaar niet werd gekontakteerd. Wij voelen ons erg vervuild met deze gang van zaken buiten onze wil en zetten nu zelf de nodige rechtstreekse stappen voor een nieuwe datum in '91.

Nog goed nieuws :

Nu we de decembermaand niet langer moesten reserveren, konden we een ander item uit onze verlanglijst op een meer geschikte datum plannen. De pas geopende tentoonstelling omtrent de stedenbouwkundige meervoudige opdracht **Hoog Kortrijk** loopt tot half december. Op 7 december houdt **Karel Debacre** voor ARCHIPEL een voordracht over dit opzet ter plaatse in het tentoonstellingspaviljoen. Met de makettes dus bij de hand.

Nog slecht nieuws :

De Vlaams-Argentijnse architect **Gustavo Mulhall** (reisleider van de Ticino-reis in mei jl.) moet tot zijn spijt verstek geven voor de Noord-Italië-reis volgend jaar. Hij vertrekt binnenkort uit Ticino om zich in Amerika te vestigen. Wij leggen momenteel nieuwe kontakten met andere Italië-kenners.

Nog goed nieuws :

Na het bezoek aan twee van zijn realisaties in ZW Vlaanderen ter gelegenheid van KOMA, vonden we **Frank Delmulle** bereid in maart een voordracht te houden over zijn werk.

De ARCHIPEL-bulletins zijn vorige maal bij sommigen erg laat toegekomen. Sorry hiervoor. De sekretaris van ARCHIPEL was op reis (we gunnen het hem) waardoor de computerlisting nog niet van nieuwe postnummers was voorzien. Volgens de post vormde dit op dat ogenblik nog geen probleem ... Ook de recentste lidmaatschap-inschrijvingen waren door de afwezigheid van de sekretaris nog niet in het bestand opgenomen. Intussen is de listing bijgewerkt.

Bij de architectuurtrip naar Zuid West-Vlaanderen in het kader van KOMA op 20 oktober bezochten de vier ARCHIPEL-busjes volgende projecten :

- . woning Dr. Vandendriessche, Izegem
**Groep Planning
W. Desimpelaere**
- . Espeel constructies, Rumbeke
A. Vandekerckhove
- . multifunktioneel gebouw met foto-studio, architectenbureau en modelatelier, Roeselare
G. Grimonprez
- . eigen woning, Kortrijk
E.J. De Meyere
- . eigen woning, Kortrijk
G. Devolder
- . eigen woning, Kortrijk
F. Cnockaert
- . advocatenkantoor Fourneau, Waregem
F. Delmulle
- . prototypewoning G2B, Wortegem
F. Delmulle

VRIJDAG 16 NOVEMBER om 20u.30

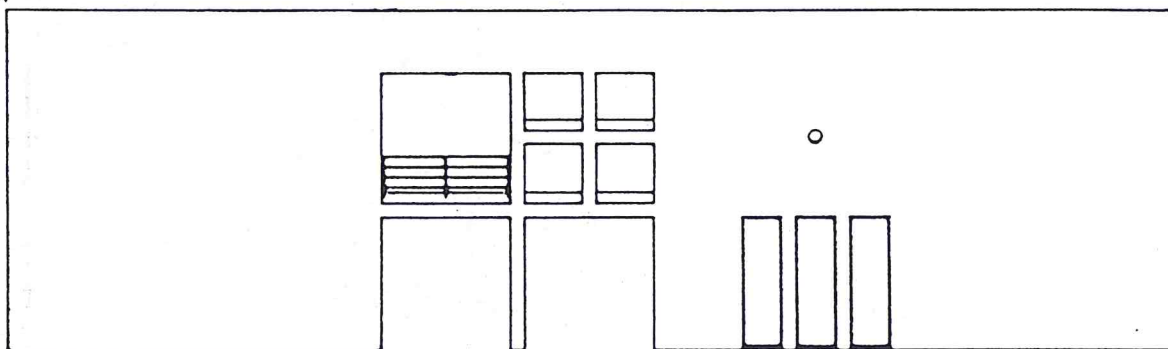
start videofilm in de bar om 20u.00 !!

't Leerhuys Groeninge 35 . Brugge

TICINO ...

EEN ARCHITEKTUURKULTUUR

diamontage **Philip Cardinael**, kommentaar **Marc Felix**,
moderator **Sieg Vlaeminck**, video **Paul Vandenberghe**

In mei jl. bezochten we met ARCHIPEL bijna vijftig gebouwen in het Zwitsers canton Ticino en even over de Italiaanse grens.

In Como, Mendrisotto, Ligornetto, Stabio, Bellinzona, Montecarasso, Locarno, Brissago, Valle Versachi, Toricella, Origgio, Collina D'oro en Lugana bezochten we werk van Sant'Elia, Terragni, Botta, Moro & Moro, Galfetti, Campi, Pessina & Piazolla, Snozzi, Vacchini, Reichlin & Reinhard, Antorini en Carloni.

Met de vracht dia's die druk fotograferende ARCHIPEL-architectuurtoeristen er namen, stelde Philip Cardinael een diamontage samen op drie schermen. Paul Vandenberghe zorgde voor een videofilm. Marc Felix zorgt voor wat kommentaar en Sieg Vlaeminck zou er nadien graag een debat over uitlokken.

We verwachten uiteraard alle medereizigers en ook al diegenen die een prachtige reis moesten missen. Om het geheugen wat op te frissen, overlopen we hieronder nog even de chronologie van de reis met een korte kommentaar erop.

We willen die reis nog even oprakelen. Niet voor de mooie prentjes. Maar omdat het ons zinnig leek even stil te staan bij het fenomeen van een homogene architectuurkultuur van hoog niveau in een streek die nauwelijks groter is dan een Vlaamse provincie.

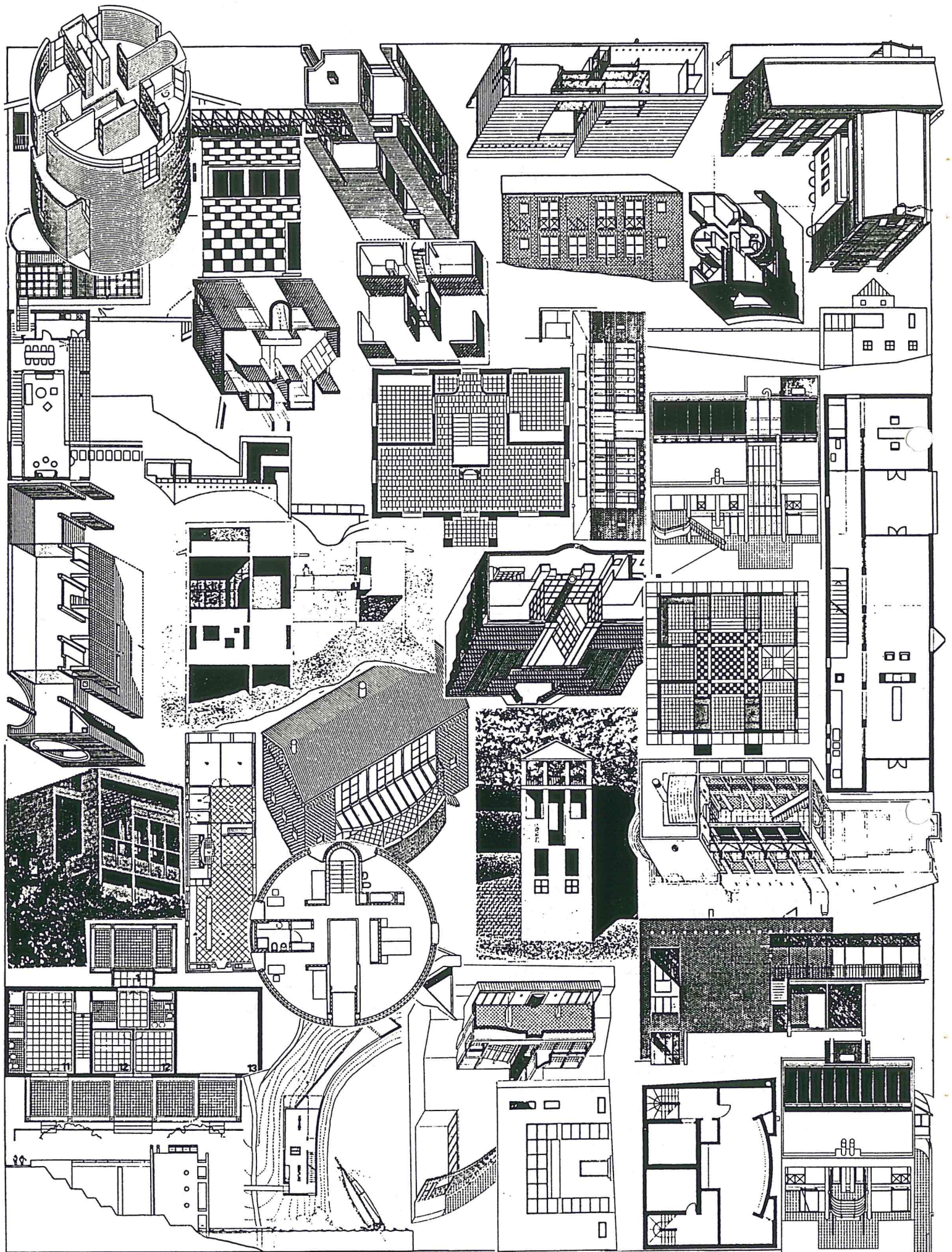
programma :

vanaf 20u.00 : video film in de bar
rond 20u.30 : diaprojectie met kommentaar

korte pauze met nadien debat.

nadien : tweede deel videofilm.

inkom : leden gratis, niet-leden 200 F

23-28 MEI architectuurreis TICINO

DO 24 MEI

Iago Di Como

kommentaar prof. MICHAEL DOLINSKI
boottocht

villa Carlotta en tuinen * (17^e eeuw)

Como

Monumento Al Cadutti SANT'ELIA
appartamenti Novocomun

G. TERRAGNI

casa Guiliani-Frigerio

casa del Fascio * G. TERRAGNI

asilo infantile * G. TERRAGNI

Mendrisiotto

Riva san vitale

casa Bianchi M. BOTTA

Ligornetto

casa Bianchi M. BOTTA

Stabio

casa Rotunda M. BOTTA

Balerna

centro Artiginale M. BOTTA

centro Saima MORO & MORO

morbio superiore

casa Pusterla M. BOTTA

VR 25 MEI

Bellinzona

kommentaar medewerker A. GALFETTI

Posta di Bellinzona * A. GALFETTI

restauro Castelgrande * A. GALFETTI

casa Bianca - casa Nera A. GALFETTI

centro Sportivo A. GALFETTI

castello di Montebello

restauro Museo Civico * CAMPI-

PESSINA-PIAZOLI

Montecarasso

Banca Raffaisen * L. SNOZZI

Palestra (turnzaal) * L. SNOZZI

casa Guidotti L. SNOZZI

unione Sportiva * L. SNOZZI

casa Morisole * L. SNOZZI

Lugano

banca Del Gottardo M. BOTTA

Pallazzo Ransila M. BOTTA

ZA 26 MEI

Locarno

kommentaar arch. MICHELI - studio
VACCHINI

studio Vacchini L. VACCHINI

scuola Elementari * L. VACCHINI

scuola Media Ascona * L. VACCHINI

lido Patriziale Ascona * L. VACCHINI

Brissago

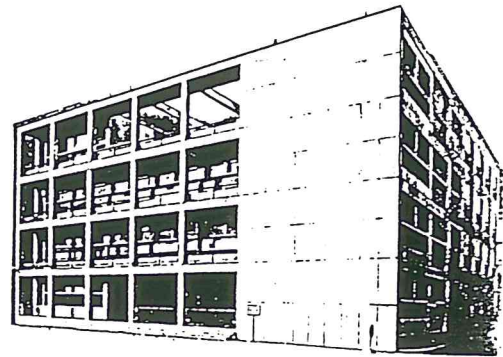
casa Bianchetti L. SNOZZI

Negozio Costantini (shop) L. SNOZZI

Valle Versaschi

*natuursteendorpen, Romeinse brug,
watervallen*

vakantiehuis L. VACCHINI

ZO 27 MEI

Valli Del Ceresio

Toricella

casa Tonini *REICHLIN & REINHARD

Origlio

casa Polloni M. CAMPI,
PESSINA, PIAZOLLI

casa Delorenzi M. BOTTA

casa L. SNOZZI

casa Sampietro M. BOTTA

casa Pfäffli M. BOTTA

Lugano

casa Leonardo ANTORINI
& A. GALFETTI

Palazzo Botta (werf) * M. BOTTA

Collina D'Oro

casa Parrocchiali * T. CARLONI

rijwoningen *

unita d'abitozioni Cabioni M. CAMPI
& F. PESSINA

appartementsgebouw ...

casa Boni (werf) * M. CAMPI
PESSINA, PIAZOLLI

Lugano

Biblioteca Salita Dei Frati *M. BOTTA

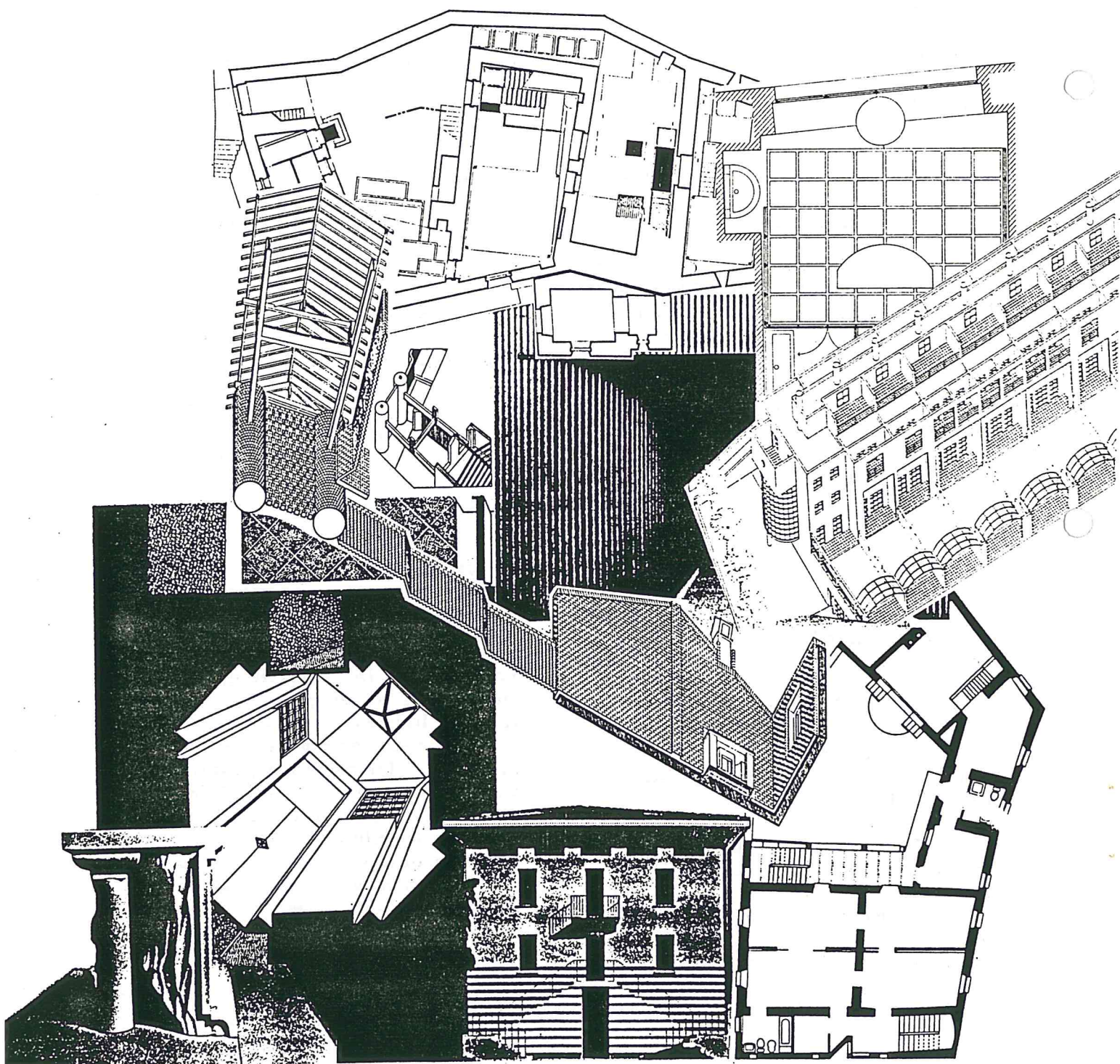
bezoek aan interieurs zijn met * aangestipt

KOMMENTAAR

ARCHITEKTUURREIS TICINO

De architecturale cohesie van de Neo-rationalistische Ticino-beweging (De Tendenza). De aansluiting op regionale tradities en op het pionierswerk van het Italiaanse rationalisme. De autonomie van vormen, hun eenvoud en puurheid. Het adequaat gebruik van materialen. De zuivere definiëring van wand, opening, dak, ruimte, licht en het verzaken aan illusoire experimenten ... deden in deze streek in amper 15, 20 jaar een homogene architectuurproductie ontstaan van een kwaliteit die blijft verbazen.

Wellicht is het samengaan van Zwitserse kapitaalcrachtigheid en vakmanschap in combinatie met Italiaanse cultuur hier niet vreemd aan ... En vanzelfsprekend een tiental architecten die school hebben gemaakt.

De Vlaams-Argentijnse Ticino architect **GUSTAVO MULHALL** voerde ons professioneel, geïnspireerd en met de gepaste humor rond.

Landschappelijk gesitueerd tussen een door **ARCHIPEL** gecharterde boottrip langsheen de filmische oevers van de Lago Di Como ... en een grillige voettocht langsheen en niet minder filmische berggrivier in het woeste Valle Versaschi, en 's avonds telkens druk van kommentaar voorzien op het terrasjes-piazza in Lugano, was dit een reis om niet te vergeten.

Een reis die van de ene verbazing tot de andere voerde. De pure vorm en de volmaakte integriteit en beheersing van structuur, ruimte en licht in het casa del Fascio van **Giuseppe Terragni**. (Het diende even als dekor voor professor Dolinski die er ter plaatse met Botta de vloer aanveegde).

De transparantie en gewichtloosheid in het meesterlijke **Asilo Infantile**.

Mario Botta (blijkbaar fel betwiste figuur ter plaatse onder Ticino architecten) en zijn platonische villa's met hun 'uitgehouden' elementaire vormen en hun geraffineerd metselwerkdetails. Of zijn stedelijke monumenten: de Banca Del Gottardo en de Palazzo Ransila. Of het design interieur van het (te prijzige) restaurant in De Banca ...

Of de overweldigende bureauruimte van Botta's eigen kantoor in opbouw. (Hoed af voor die ruimte, broek af voor die cylinder dixit Mulhall).

Of daarentegen zijn eenvoudige introverte ruimte in de Biblioteca Salita Dei Frati ...

De verhalende architectuur in de restauratie van Castelgrande van **Aurelio**

Galfetti en het architectuurparcours op de 'Chinese muur' om ondergronds terug te keren in een door gaten doorboord mysterieus spelonk ... Of het autonome, zelfzekere Casa Bianca - Casa Nera van dezelfde Galfetti ...

Scarpa in de details ... in de restauratie van het Castello di Montebello van **Mario Campi, Pessina, Piazzoli**.

Of precies het tegenovergestelde: het zeer onthechte Casa Polloni (muur, tuin, doos) van hetzelfde trio. Of hun twee wooneenheden op de Collina d'Ora: helder door eenvoud en vanzelfsprekende leefbaarheid ...

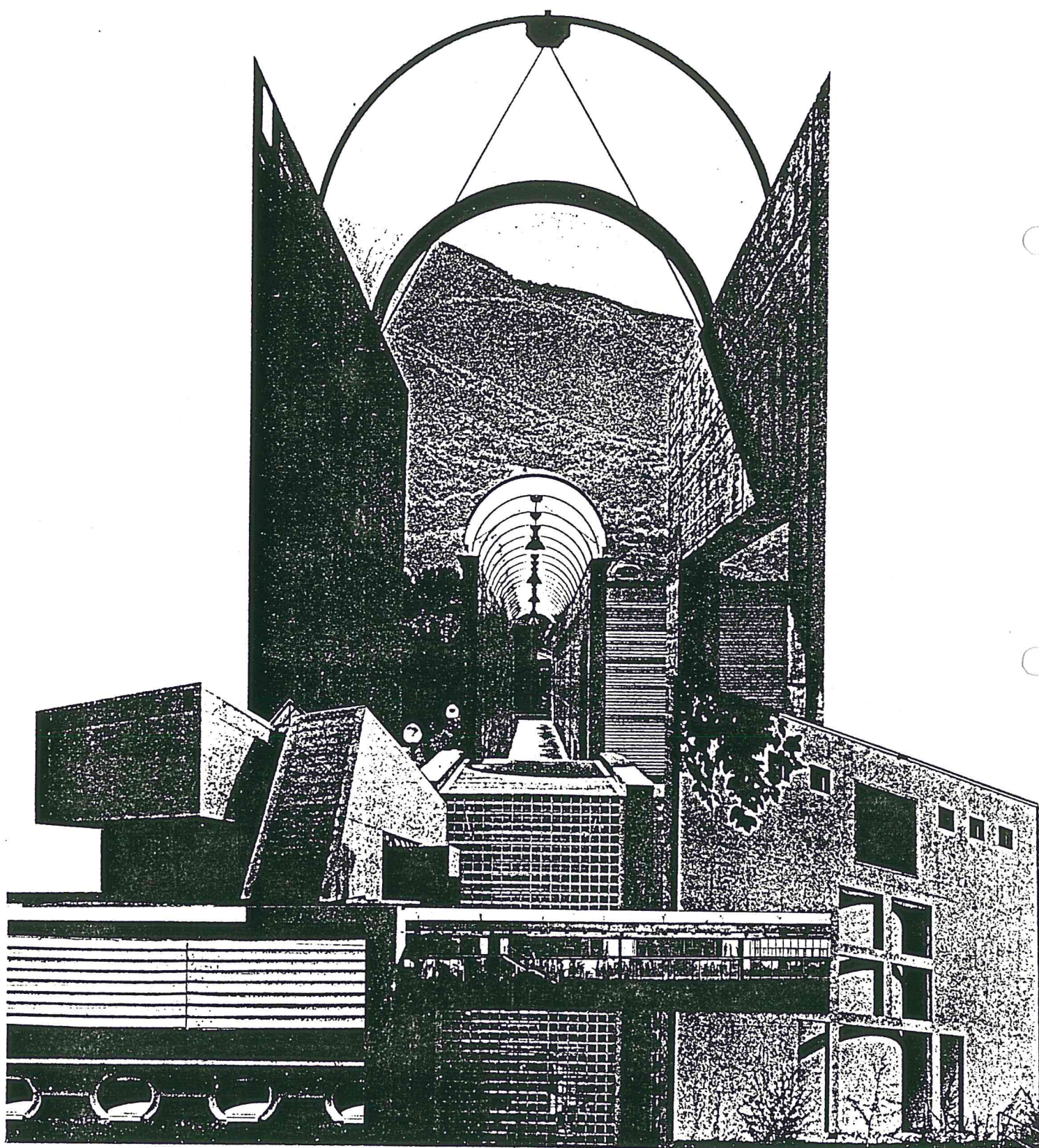
Luigi Snozzi in "Zijn" Montecarasso. Zijn stedenbouwkundige opvattingen. Zijn haast sureël licht in de ingegraven turnzaal. Of elders de subtiele inpassing van autonome gebouwen in de meest diverse en geaccidenteerde sites.

Een sterke plattegrond van een (voor een helaas te korte duur gebouwde) scuole elementari van **Livio Vacchini** in Locarno. De obsessie van een overspanning in zijn kantoor of in de lido. Of zijn ruig vakantiehuis, één met het stenen bergdorp in Valle Versaschi.

Het Palladio idioom in de casa Tonini van **Reichlin en Reinhard**.

Of de stille, sacrale eenvoud van **Tita Carloni** in zijn case Parrocchiali op Collina D'Oro.

Of de vele andere architecturen die men gepland of per toeval in deze begenadigde streek voorbijkomt. Dit is niet langer het werk van individueel opererende architecten, maar van architecten die dezelfde (weliswaar geschakeerde) taal spreken, een gezamenlijke houding hebben voortvloeiend uit een architectuurcultuur

archipen

Vervolg van de artikels over de 'architektuursituatie in Vlaanderen' die begin dit jaar, op ons verzoek werden geschreven met het oog op een publikatie nav 10 jaar ARCHIPEL. Het tekort aan inzendingen deed ons noodgedwongen van de idee van zo'n publikatie afzien.

Hieronder de inzendingen van **Denis en Colette Van Impe** (vorige keer nog niet vermeld) en deze van **Jan Tanghe, bOb van Reeth en Johan Van Geluwe**.

HET PROBLEEM STEDEBOUW ...

Denis VAN IMPE & Colette VAN IMPE

Het historische Vlaanderen is altijd een konglomeraat van individualistische gemeentes geweest die elkaar meer bevochten dan dat zij er samen voor zorgden echt onafhankelijk te worden.

Door toevallige omstandigheden werd België plots in 1830 ontworpen door een aantal mogendheden als eurobumper, waardoor Vlaanderen in een nieuwe structuur kon passen, die echter zeer snel zou uitgroeien van bufferzone naar eurokern, met alle centripetale en -fugale krachten die men zich bij een big bang als deze kan verwachten.

Dus geen enkele coherentie vroeger, nog minder nu, een wilde chaos eigenlijk waar velen zich merkwaardig genoeg in thuisvoelen.

Architectuur dus vindt plaats overal, maar vindt slechts uitzonderlijk HAAR plaats in het woeste Vlaanderen, waar individualisme er toch maar niet in slaagt te rijmen

met allerindividueelste expressie van de allerindividueelste emotie, of althans het zelden doet, en dan nog dikwijls zonder een gedoseerde ondergeschiktheid aan een groter geheel.

Uiteraard wegens een totaal gebrek aan overzichtelijke structuren, zeker bij gebrek aan macht, alleszins wegens het ontbreken van een cultureel projekt.

Alhoewel, *rari nantes in curgite vasto*, wij zien en kennen de bakens, maar verandert dit iets aan de totaliteit?

Leve de advocaten van de architectuur, maar waar zijn de rechters van de stedenbouw?

Enkel een globale visie kan onze energieën bundelen, en kan de juiste architecturen op de juiste plaatsen opdringen.

Denis VAN IMPE & Colette VAN IMPE

20 april 1990

INTEGRATIE OF HET MAKEN VAN EEN INTELLIGENTE FOUT

bOb van Reeth

Onderstaande tekst is de synopsis van een lezing voor een symposium "Vorm en Weigeving" te Leuven op 17.11.89. De lezing behandelt het thema integratie. Met de toestemming van de auteur, mochten we erin snoeien om het in te korten en bvb. de verwijzing naar lichtbeelden weg te laten. Daar vindt u drie puntjes. Nvdr.

... Twee voorbeelden. Twee gebouwen : het ene is recent gerealiseerd, het andere is lang geleden gebouwd (1905) als vervanging van een gebouw dat was afgebrand. Men zegt ervan dat het moet worden gesloopt. Als het eerste voorbeeld architecten/vormgevers kan interesseren, zouden naar mijn mening vooral wetgevers in het tweede hun gading moeten vinden ...

Integratie, zegt Van Daele's groot woordenboek van de Nederlandse Taal, is een vrouwelijk zelfstandig naamwoord. Het is afgeleid van 'integreren', wat wil zeggen : het maken tot, of opnemen in een geheel ...

'Integreren' is volledig maken. 'Integrerend deel' is dat deel dat wezenlijk tot het geheel behoort.

'Intelligent' wordt omschreven als verstandig, schrandere.

'Fout' kan je volgens het woordenboek omschrijven als : onjuistheid, onvolkomenheid of vergissing. Een fout maken is een vergissing, een overtreding begaan.

Mijn titel : 'Integratie is het maken van een intelligente fout' moet u dus willen verstaan als 'het maken tot een geheel door middel van een schrandere vergissing of onjuistheid'.

Iedereen weet natuurlijk dat in stedenbouw en architectuur het ene juiste antwoord niet bestaat. Door er de nadruk op te leggen dat concepten eigenlijk altijd intelligente fouten zouden moeten zijn en een ordening verstoren, tracht ik het accent te leggen op de verandering die het per definitie inhoudt, op het creatieve dat de integratie veronderstelt. Dat creatie ook 'behoud' kan betekenen is een tip voor de wetgevers.

U weet dat alle pioniers van de architectuur in gans de geschiedenis van de architectuur fouten maakten die, gelet op de intelligentie van de fout, vernieuwend en

verfrissend waren t.o.v. wat ervoor was. Of het nu om Brunellischi, Bramante, Horta, Rietveld of Le Corbusier gaat, het concept hield een breuk in met wat voorafging, en als zodanig was vernieuwing gebaseerd op foutief ontwerpgedrag. De bestaande ordening werd verstoord, het vernieuwende verstoorde.

Het is te verwachten dat het nieuwe dat wel zal blijven doen. Het blijkt dat willen behouden ook storend werkt. Het nieuwe is veelal storend, veelal foutief, bijna altijd.

In de geschiedenis van de moderne architectuur is integratie een relatief recent fenomeen. Het modernisme lag hier niet van wakker. Het besef dat het bestaande geheel waardevol was, is nooit een zwakte geweest waarvan bv. Le Corbusier of bij ons Braem verdacht konden worden.

De schoonmaak die men tot einde de jaren '60 voorzag en die op sommige plaatsen terug de kop opsteekt, gebeurde niet in de periode waarin men zich zorgen maakte hoe bestaande stadsdelen te behouden of te verstevigen.

Pas begin van de jaren zeventig ontstaat de interesse voor oude stadskernen, waar dan al enige wonden in aangebracht zijn. De interesse in de niet-zo-oude-stadsdelen is nog lang niet voor iedereen evident. De waarde van een stedelijke ruimte, van het stedelijk interieur, is nog lang niet voor iedereen, die er beroepshalve mee bezig is, vanzelfsprekend.

En als integratie betekent : het maken van, het opnemen tot, een geheel, dan wordt het tijd dat wij met grote zorgvuldigheid de betekenissen en waarden van het bestaande geheel beter trachten te begrijpen.

De gehele kontekst waarin ontwerpers grote of kleine delen wegbreken en/of toevoegen, is echter meer dan de directe omgeving. Het is de brede kulturele structuur van verleden en heden, van geheugen en verbeelding, en van de gelijktijdigheid daarvan in de kollektieve ruimte.

Ik heb helemaal niet de pretentie om te weten en te kunnen zeggen wat integratie dan allemaal inhoudt. Ik merk dat een kwaliteit van de stad erin bestaat dat ze permanent wijzigt, zoals in een lichaam cellen permanent vernieuwen en wij in essentie tegelijkertijd toch hetzelfde blijven.

Wij zijn wie we zijn, juist door die permanente verandering die wij ondergaan. Die vitaliteit, die voortdurende wijziging, is de stedelijke kwaliteit.

Integreren is zorgen dat het geheel, dat kontinu veranderend geheel, niet wordt stukgemaakt, maar, opgeladen met de erfelijkheid van wat voorafgaat, een vernieuwende toevoeging ontvangt. Preciezer kan ik het niet zeggen, ook omdat ik niet precies kan zeggen wat 'de geest van de plek' is. De *genius loci*, zegden de Romeinen. We weten dat het bestaat, globaal is het voor iedereen hetzelfde, en toch voor iedereen anders, zeker is dat het antwoord van ieder ontwerper anders is.

De kwaliteiten van een plek zitten immers niet alleen in de plek, maar ook en vooral in degenen die met de plek omgaat. Individueel luisteren wij naar, en antwoorden wij verschillend op eenzelfde situatie, omdat wij verschillend zijn, bezig met andere dingen, anders gevormd, en met andere interesses. En toch zijn wij in vele aspecten gelijk, gelijk in de verschillen, gelijk in de tijd, dit alles gelijk-tijdig ...

Van Roosmalen

Waarom afbraak van de bestaande woning? Mijn - 'onze' moet ik zeggen want ik vertegenwoordig een groep, de architectenwerkgroep AWG ontwerp - onze opdrachtgever konfronteerde ons met de vraag: wat te doen op deze plek?

Er staat een woning. Een krot, bleek het na oppervlakkige konfrontatie, maar het gaat om de plek. De beslissing tot aankoop van dit pand werd niet ingegeven door de bestaande konstruktie op het terrein, maar door de plek.

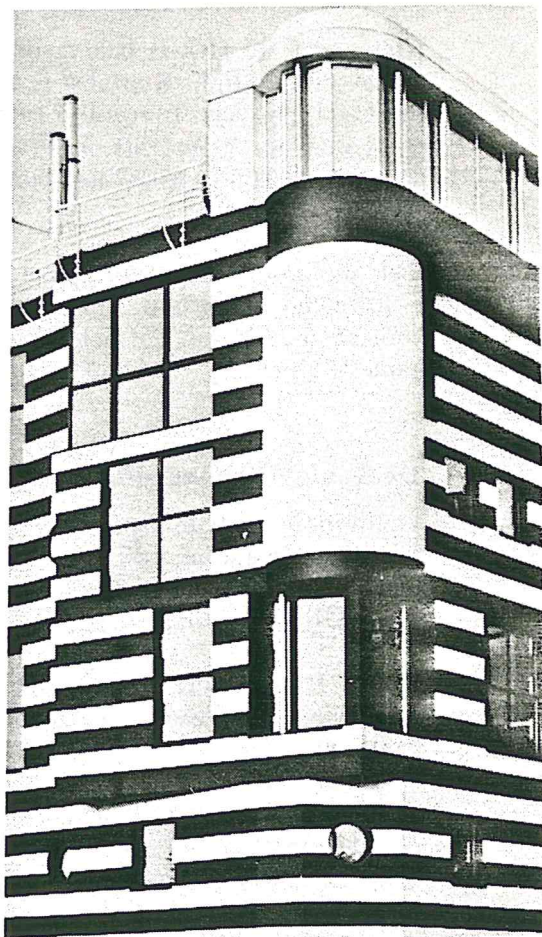
Een plek: een hoek, tussen de Goede Hoopstraat en de Sint-Michielskaai. De Sint-Michielskaai is een deel van de bijzonder mooie rede van Antwerpen. Een gevelwand van de stad, van bouwblokken, van gebouwen die bij de rechte trekking van de Schelde de grens geworden zijn tussen haven en stad. De afstand van deze gevellijn tot het water, tot de 'blauwe steen', is ± 100 m. Deze strook is tot voor enkele jaren een druk gebruikte kaai geweest, waar het dag en nacht gonsde van de havenactiviteiten. Met het verschuiven van deze activiteiten naar het noorden, boven de stad, is deze ruimte nu vrijwel ongebruikt. Okkasioneel nog wat lossen van hout, maar verder wordt/werd deze strook niet gebruikt.

De rijweg vlak langs de huizen is breed genoeg om aan beide zijden te parkeren en dan, mits enig wringen, in beide richtingen dubbel verkeer toe te laten. De rijweg is gekasseid. Er is immers veel verkeer, ook van honderden vrachtwagens, waartussen veel potentiële bommen, en hoewel de verkeersborden 40 km/h aangeven, wordt er meestal aan een veelvoud daarvan geraced.

Mijn opdrachtgevers, Will en Frieda Van Roosmalen, waren de eersten om in 1985 daar een nieuwbouw te willen.

De wit-zwarte lijnen?

Zij zijn ontstaan als grap. Will, de opdrachtgever, zei dat hij alles "wit-zwart" zag. Waar ik eerst dacht dat hij over finances praatte, bleek het over visuele aspecten te gaan. Ik dacht, in een flits, aan Adolf Loos die voor Josephine Baker in Parijs een huis ontwierp in wit-zwarte strepen, en dacht (mijn opdrachtgever een architectuurkenner zijnde) "dat lap ik hem". Ik spaar u de verdere anekdote van het verhaal. U weet nu waar dit vandaan komt. En ook citaten uit een gebrekkig geheugen verdienen een plaats.

Het wit-zwarte-lijnen-aspekt is maar een onderdeel van het thema, het formele thema waarin dit gebouw werd ontworpen. Dit is het maritiem karakter, dat dit gebouw zijn strategische werking moet geven op de direkte en op de brede omgeving ervan. Gegeven dat deze strook langs de kaai voor de haven van geen nut meer is, lag het in de verwachting dat er met dit gebied iets zou gebeuren. Wat, is nog niet duidelijk. Alles is te verwachten.

Het was onze bedoeling om van de stedelijke wand, zijnde een straatwand tegenover het komen en gaan, een 'stroomwand' te maken. Een signaal te geven dat er op de vrijgekomen strook grond geen plaats is voor stadse bebouwing.

Een plek die de stroom toebehoort.

Een plek die zich aan de zee bekennt.

Een maritieme plek.

Een overgang tussen land en water.

Het ligt voor de hand dat deze plek met-tertijd één van de aangenaamste plaatsen wordt om te wonen in Antwerpen. Onze opdrachtgever was de eerste om dit te zien, in ieder geval om er iets aan te doen. (Er is nu geen m² meer te verkrijgen over de lengte van de rede).

Niet alleen de plek is belangrijk bij integratie, ook de tijd. Kontekst is een breed cultureel gegeven, waarin tijd (nl. het moment waarop en waarin) en strategie (nl. de wijze waarop en waarvoor) mede het resultaat vastleggen.

Dat dit alles mogelijk was binnen de richtlijnen van het bestaand BPA pleit m.i. voor het begrip van het beleid. Of ben ik naïef? Allicht.

De Koninklijke Stapelhuizen

Gelijktijdig met de ogenschijnlijke avontuurlijke instelling die het huis Van Roosmalen toelaat, breekt men de Koninklijke Stapelhuizen af.

Ik heb lang gewerkt op een tekst die de vele kwaliteiten van deze stedelijke plek aantoonst,
het unieke ervan,
het historische ervan,
zelfs het emotionele ervan,
het functionele, het bruik- en herbruikbare ervan,

Over Bonaparte en over Willem, die beiden hun dok in de voortuin hebben liggen,
over Antwerpen,
over een groot Europa, waarin de eigenheid van elk onderdeel de beste voorwaarde is voor de vereniging ervan,
over behoud als progressief gedrag,
over oorsprong, originaliteit en oorspronkelijkheid,
over herkomst en afkomst,
over geheugen,
over fouten, domme en intelligente fouten,
over moedeloze en hopeloze architectuur,
over knappe architectuur op de verkeerde plek op het misplaatst tijdstip.

Ik bespaar u het belerend verhaal en vraag stilte en reflectie bij deze terechtgestelde. ... aan wie er gevoelig voor is.

Integratie is opnemen in een geheel, niet het afbreken ervan ...

Integreren is het maken van een intelligente fout.

Hoe maak je nu een intelligente fout?

Ten eerste is het allicht een domme fout om je dat soort vragen te stellen en ten tweede nog onverstandiger om er te willen op antwoorden. Toch geloof ik dat je kansen op slagen vergroten als ervan bewust bent dat ontwerpen het gebruik maken is van het geheugen voor wat nooit heeft bestaan. Als je herinneringen creëert aan wat er nooit geweest is. Fouten dus, intelligente fouten. Zij geven de best geïntegreerde projecten.

En als je dan, zoals bij de Koninklijke Stapelhuizen, al iets hebt dat bestaat, zodat je je daarover het geheugen niet moet pijnigen, maak er dan gebruik van. Gebruik alle denkbare strategieën om de bestaande te laten bestaan, ook al zou je in laatste instantie toch moeten afbreken. Als je het gebouw niet kan redden, restaureer dan na afbraak de plek. Want is elke nieuwbouw niet de restauratie van een plek?

bOb van Reeth

17 november 1989

flanders' Animosity
flanders' Brutality
flanders' creativity

flanders' Disparity
flanders' Enormity
flanders' Frivolity
flanders' Generosity
flanders' Hilarity
flanders' Impetuosity
flanders' Jazzyity
flanders' King Clize-ity
flanders' Levity
flanders' Marginality
flanders' Nobility
flanders' Oddity
flanders' Partiality
flanders' Quality
flanders' Rarity
flanders' Sublimity
flanders' Tenacity
flanders' Unanimity
flanders' Vitality
flanders' Welfare-ity
flanders' Xmas-ity
flanders' Yankee-dity
flanders' Zigzag-ity

Johan
CONSERVATOR

ARCHITEKTUUR ALS ONDERDEEL VAN EEN MAATSCHAPPELIJK EN MILIEURUIMTELIJK PROCES

Jan TANGHE

Een bijdrage over de architectuursituatie in Vlaanderen is alleen mogelijk en wenselijk binnen een algemeen *wereldbeeld* dat in hoofdzaak steunt op de *overlevingskansen van de mens*, en het zoeken naar een evenwicht tussen *natuur en technologie*. Binnen het huidige klimaat in Vlaanderen, waar de economie alle andere domeinen van het leven en de maatschappij platwalst, is een dergelijk denken over architectuur niet mogelijk.

Ik heb gepoogd een syntese te schetsen van een dergelijk toekomstgericht wereldbeeld in een bijdrage op een symposium dat einde februari 1990 te Alden Biesen plaatsgreep. ⁽¹⁾

Hieruit licht ik m.n. één aspect : het niveau van de architectuur, dat ik steeds als een onderdeel beschouw van de stad en/of het landschap.

1. Architectuur en stad zijn niet te scheiden, alhoewel er toch een verschil is in schaal. Architectuur vormt een wezenlijk onderdeel van het stedelijk geheel. Hetzelfde wordt gezegd van andere disciplines die nauw met de stad verbonden zijn m.n. de burgerlijke bouwkunde, de mobiliteit, de tuinarchitectuur, enz...

Architectuur heeft echter een meer intieme relatie met de steden (-bouw), omdat zij de architecturale volumes van de stad gestalte geeft, mede daardoor de ruimte van de stad, met de straten en pleinen bepaalt. Meteen geeft zij de stad een gelaat en legt zij een specifieke expressie op met materialen en kleuren.

2. Architectuur als discipline op zich heeft anderzijds een zeer duidelijke autonomie met een lange en rijke traditie. Zij heeft een specifieke wijze van denken en uitdrukken en een unieke manier - naar analogie met bijvoorbeeld de muziek - om de totaliteit van het leven in vormen om te zetten en ze aldus tot 'symbool', 'projectie' en 'kontekst' te verheffen.

Architectuur als discipline op zich, raakt, beweegt, konfronteert en coördineert een groot aantal uiteenlopende disciplines, gaande van de positieve en toegepaste wetenschappen, over de menswetenschappen, tot de maatschap-

pelijke, sociologische, artistieke, culturele en geschiedkundige domeinen; de technische economische, financiële en management-gebieden. In één woord : de wereld van de 'ruimte en het milieu' in algemene zin.

Architectuur is syntese en schepping. Zij heeft aldus een multidimensioneel karakter en een interdisciplinaire roeping. Zij geeft vorm en leven aan de ruimte en is daardoor sterk milieubetrokken.

Hieruit volgt dat architectuur een reële bijdrage 'kan' leveren aan de maatschappij. Hieraan zijn twee voorwaarden verbonden. Ten eerste moet de maatschappij in haar geheel het belang van de 'ruimtelijke pool' met alle konsekwenties voor het milieu en de volksgezondheid, even ernstig nemen, als de 'economische', 'technische' en 'sociale' polen. Ten tweede moet de architect - als beroep in het algemeen - bij machte zijn, om zijn multidimensionele, interdisciplinaire en creatieve taak te beheersen en dient hij daartoe de nodige vorming te krijgen.

3. Architectuur en maatschappij

Het betreft een hooggekwalificeerde professionele vorming die hem toelaat autonoom en interdisciplinair te reflecteren over de betekenis van zijn bijdrage en over de relatie hiervan tot het geheel. 'Hij is geen technicus die uitvoert, hij is een intellektueel die krachtige ideeën produceert en ze realiseert'. Het karakter van de architectuurdiscipline is driepolig : analyse, syntese en creativiteit, en uitvoeringsgerichtheid.

Binnen deze context kan architectuur - voor mij althans - niet herleid worden tot een 'kreatief object op zich, los van elke kontekst'. Architectuur is geen 'l'art pour l'art'. Architectuur is een complex 'inventief-kreatief proces' binnen een 'milieu-ruimtelijke en maatschappelijke kontekst'.

Binnen de huidige evolutie van de maatschappij in Vlaanderen, waar de economie en de techniek alle overige menselijke waarden domineren, wordt de eerste hierboven opgegeven voorwaarde niet vervuld.

Het is daarom des te belangrijker binnen de kontekst van de Europese éénwording, dat architectuurbureau's zouden uitgroeien tot gezaghebbende interdisciplinaire groepen die de dialoog met de economische, en politieke machts-groepen aankunnen, alternatieve argumenten kunnen voorstellen en duiden.

Ook in het licht van het wereldbeeld dat ik hierboven geschetst heb, is een analoge evolutie van het beroep van architect ten zeerste gewenst. Alleen binnen een 'ruimte- en milieugerichte dialektiek', ondersteunen door een sterke 'interdisciplinaire basis' die de overlapping bepaalt tussen de 'kultureel-artistische' pool en de 'wetenschappelijk-technische' pool, zal de architect als ernstige partner aanvaard worden.

Alleen zal de architect dan een bijdrage kunnen leveren tot de discussie over de duiding van de toekomst, het na te streven evenwicht en de ruimtelijke en architecturale ordening ervan.

4. Architectuur binnen een andere milieu-ruimtelijke kontekst.

Architectuur is vandaag alleen nog zinvol binnen een andere milieu-ruimtelijke kontekst waaraan o.a. ook architecten werk moeten van maken.

Werken binnen deze context waarin de 'relatie tussen de dingen' belangrijker is dan 'het ding op zich', is dan ook voor mij als architect de enige zinvolle kontekst.

Als ontwerper heb ik steeds willen peilen naar de noodzakelijke relatie tussen de konstante 'tijdloze (tijdoverstijgende) waarde (dimensie) van de stad' en de meer 'tijdsgebonden dimensies van de architectuur'. Huizen en gebouwen in straten en pleinen veranderen om de honderd, tweehonderd of vijfhonderd jaar, maar straten en pleinen blijven ... zoniet ontaarden steden tot onsteden.

Als architect zijn wij de hoeders van de 'tijdloosheid der steden', maar tevens ook scheppers van 'tijdsgebonden architectuur'. Binnen deze paradox en binnen deze spanning liggen zowel 'the Art of relationship' als 'the Art of Architecture'.

Architecture is noch het zoeken naar de ziel van de traditie, noch het zoeken naar de ziel van de vooruitstrevenheid.

Architectuur is het zoeken naar de 'Ziel van de plek'. Dit is de tijdloze plek van de stede, wat Christopher Alexander "the timeless way of building" genoemd heeft.

Deze vierde dimensie waar tijd en plek samenvallen, is essentieel om tot een architectuurtaal voor morgen te komen. Het gaat hier konkreet om het moeilijk evenwicht tussen 'uitbreiding' en 'inbreiding' van de gebouwde gebieden, 'nieuwbouw' en 'vernieuwbouw', tussen 'grootschaligheid' en 'kleinschaligheid' en tussen 'vormgeving' en 'techniek'. Het gaat niet om de keuze tussen één van hen. Zij moeten telkens voldoen aan hun ekologische en maatschappelijke inpasbaarheid. Zo niet, narcotiseren wij enkel symptomen. In die zin zou het beginsel van de ekologische beweging : "Denk op wereldschaal en handel ter plaatse", wel eens het geschikt fundament kunnen zijn en een richtlijn kunnen bieden voor een architectuurkritiek van de toekomst. Zij zou zich dan richten op het fundamenteel aspect van de relatie tussen 'nieuw' en 'herbruiken', 'uitbreiden' en 'inbreiden', 'grootschaligheid' en 'kleinschaligheid', 'vormgeving' en 'technologie'.

Deze begrippen kunnen tijd en ruimte doen samenvallen om zodoende de 'Ziel van de plek' te definiëren en mede daardoor de ziel van de architectuur van de plek. In die zin is architectuur voor mij fundamenteel kontekstueel.

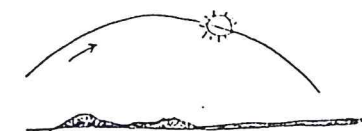
De eerste Minister van Vlaanderen heeft ooit gezegd "Wat Vlaanderen zelf doet, doet het beter." Ook hier is hij 'ekonomisch met de waarheid'. Niet alleen is Vlaanderens (of is het Flanders) technologie (of is het technology) belangrijk, de milieu-ruimtelijke kontekst waarin de technologie middel is, is even belangrijk.

Niet het ding op zich, maar de relatie tussen de dingen is de uitdaging van de XXIe eeuw. Ik hoop dat Vlaanderen ook zelf, deze 'missing link' zal vinden. Het is dringend.

- 1 studiedag : Omtrent architectuuropleiding; Stapstenen naar een nieuwe visie. Alden Biesen 28 februari 1990.

Jan TANGHE

6 maart 1990

archipel

VZW

ARCHIPEL VZW

is een architectuurvereniging die zich richt tot architecten, andere professionelen en belangstellenden in architectuur, en via architectuurvoordrachten, debatten, trips en architectuurreizen belangstelling wil activeren voor architectuur als cultuur.

De meeste voordrachten gaan door in 't Leerhuys, Groeninge 35, Brugge.

Leden : gratis; niet-leden : 200 F inkom.

. een abonnement op het maandelijks uitnodigingsbulletin : 500 F

. lidmaatschap (inkl. abonnement) : 2000 F (1000 F voor stagiairs en studenten).

rekening vzw ARCHIPEL :
750-9072064-06

sekretariaat vzw ARCHIPEL :
Veldstraat 65, 8200-Brugge

inlichtingen bij :

Marc Felix voorzitter
Koningstraat 43A,
8400-Oostende
tel 059/70.21.80 bureau
tel 059/70.01.58 privé
fax 059/70.81.98 bureau

Philip Cardinael sekretaris-penning-
meester
Veldstraat 65,
8200-Brugge
tel 050/33.19.66 bureau
tel 050/38.65.01 privé
fax 050/33.52.43 bureau

Jan Vandewalle St.-Jansstraat 20
8000-Brugge
050/33.63.56 bureau
050/34.41.30 privé

Jean-Pierre Ostin sponsoring
Sangattenstraat 8
8460-Koksijde
tel 050/33.07.91 bureau

Rik Scherperceel verzending bulletins
Beisbroekdreef 16
8490-Varsenare
050/38.71.66

Freddy De Schacht
Poekestraat 1
8080-Ruislede
051/68.96.75

Tuguen Vanassche
sponsoring
P. Debbautstraat 6
8000-Brugge
tel 050/38.22.62 bureau
tel 050/81.16.42 privé
fax 050/38.28.62

Michel Van Langenhove
zaal
Kon. Elisabethlaan 76
8000-Brugge
050/33.78.44

